

# B. Rymaszewski

---

## Miasto Toruń (1956-1957)

---

Ochrona Zabytków 11/1-2 (40-41), 134-137

---

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Ryc. 147—149. Toruń — gospoda „pod Modrym Fartuchem”. Stan przed, w czasie i po konserwacji.



Chelmono — w sali gotyckiej ratusza przeprowadzono konserwację malowideł z 1743 r. (sygn. Jan Roszkowski) przedstawiających sceny z życia Salomona, Parysa, Daniela, oraz założyciela (legendarnego) miasta.

Duśk (pow. Golub) — w miejscowym kościele przeprowadzono konserwację trzech ołtarzy barokowych.

Zamarte — kościół p.w. Nawiedzenia N.M.P. W 1958 r. oddano do konserwacji obraz z ołtarza gł. przedstawiający stygmatyzację św. Franciszka na tle „Panoramy Warszawy”.

Golub — kościół św. Katarzyny. Przeprowadzono również konserwację obrazu malowanego na płótnie, wyrażającego M.B. Bolesną z XVIII w. Obraz dublowano a ponadto usunięto grubą warstwę pociemniałego werniksu i wypunktowano. W 1955 r. podczas robót w nawie głównej odkryto XV-wieczne malowidło ścienne, przedstawiające Pana Jezusa w Ogrójcu (ryc. 143).

Orle (pow. Radziejów) — przeprowadzono konserwację 2 rzeźb z feretronu z XIV w., wyobrażających Madonnę z Dzieciątkiem.

Runowo Krajeńskie (pow. Sępólno Kraj.) — przeprowadzono konserwację dwóch portretów XVIII-wiecznych Anny i Elżbiety Orzelskich (ryc. 146).

Swierczynki (pow. Toruń) — przeprowadzono konserwację Piety z kościoła św. Jana Chrzciciela (ryc. 142).

Trzemeszno (pow. Mogilno) — zrekonstruowano zniszczone partie polichromii Fr. Smuglewicza, znajdującej się w kopule kościoła N.M.P.

Znin — zabezpieczono polichromię Piety pochodzącej z II poł. XVI w. z kościoła św. Floriana.

Pracownicy Konserwacji Zabytków w Toruniu przeprowadzają konserwację 8 rzeźb drewnianych z 1730 r., pochodzących z b. pałacu „Opatek” w Grudziądzu, przedstawiających biskupów i opatki klasztoru benedyktynek w Grudziądzu.

M. Rejmanowski

#### MIASTO TORUŃ (1956—1957)

W roku 1956 przystąpiono w szerszym zakresie do prac przy gospodzie „Pod Modrym Fartuchem”. Obiekt ten powstał według tradycji w 1489 r.; w dzisiejszej jednak formie stanowi przykład typowego XVIII-wiecznego budynku mieszczańskiego. Przed rozpoczęciem robót wykazywał on 80% zniszczenia

i utrzymywał się tylko dzięki zabezpieczeniu podporami drewnianymi. Rozebrano więc, po uprzednim zabezpieczeniu ściany szczytowej, dach, wszystkie stropy, ściany działowe a także mur od strony ulicy Browarnej. Następnie wzmocniono fundamenty i przemurowano piwnice, po czym wzniesiono nowe mury, założono stropy żelbetowe i pokryto dachem, używając do tego dachówki o dawnym kształcie (mnich, mniszka). Po doprowadzeniu budynku do stanu surowego-otwartego zakryto deskami otwory drzwiowe i okienne, aby zabezpieczyć przed działaniami atmosferycznymi. Dalsze prace w br. pójdą w kierunku urządzenia wewnątrz stylowej kawiarni, co będzie do pewnego stopnia odpowiadało „gastronomicznej” tradycji obiektu (ryc. 147—149).

Podobne prace jak przy „Modrym Far-tuchu” przeprowadzono w latach 1956—1957 przy spichrzu na ul. Rabiańskiej 24. W obiekcie tym pochodzącym z XV w., musiano rozebrać dach, stropy oraz 2 ściany boczne i wszystkie działowe, pozostawiając tylko ścianę szczytową. Konieczne okazało się również rozebranie części beczkowego sklepienia piwnicy, które następnie wymurowano na nowo w pierwotnej formie. W czasie oczyszczania terenu i poszukiwania dalszych piwnic natrafiono na średniowieczne warstwy kulturowe a w nich na kilka zabytków ceramicznych z tego okresu. Odbudowując obiekt przeprowadzono adaptację jego na Pracownię Witrażownictwa P.K.Z.; rozplanowanie wnętrza i okna w nowych ścianach potraktowano stosownie do potrzeb nowego użytkownika a jednocześnie zachowano pierwotną bryłę obiektu. Do końca 1957 r. postawiono ściany główne i działowe oraz więźbę dachową. Ściana szczytowa pozostała nienaruszona; w najbliższym czasie zostaną zrekonstruowane brakujące części szczytu (ryc. 151).

W r. 1956 runęło gwiaździste sklepienie w kościele św. Jakuba. Likwidacją skutków katastrofy zajęto się jeszcze w tym samym roku, posługując się przy tym pomiarami, których dokonano przed zawaleniem się. Rekonstrukcję przeprowadzono posługując się przy budowie pół sklepiennych cegłą o wymiarach 12x6x25, natomiast żebra wykonano z profilowanej cegły, ręcznie wykonanej o wymiarach średniowiecznych, przy czym wprowadzono również co trzecią cegłę z pierwotnego sklepienia. Do pracy tej użyto zaprawy wapiennej z minimalnym tylko dodatkiem cementu. W spoiny wprowadzono w pewnych odstępach kotewki, wystające 4 cm. oraz wykonano uzbrojenie podłużne pro-



Ryc. 150. Toruń — szczyt kamienicy przy ul. Franciszkańskiej przed konserwacją.

Ryc. 151. Toruń — spichrz przy ul. Rabiańskiej 24 przed konserwacją.





Ryc. 152. Toruń — arsenał artyleryjski.



Ryc. 153—154. Toruń — podziemia Ratusza Staromiejskiego przed konserwacją i po przemurowaniu i wyfugowaniu.



mieniście rozłożone, które następnie przykryto z góry 5 cm warstwą betonu. Nad tym wszystkim umieszczono w odległości 15 cm płaski strop żelbetowy spełniający rolę nośną, dla umieszczonej nad nim podłogi salki ćwiczeń chóru, a jednocześnie zapobiegający unoszeniu się zwornika ku górze, co właśnie miało miejsce w poprzednim sklepieniu i było przyczyną katastrofy. Nastąpiła ona przez obciążenie pach, które wywołało ściskanie sklepienia i dalej unoszenie się jego do góry co w konsekwencji spowodowało spękania i zawalenie się. Po zrekonstruowaniu pola sklepienne otynkowano na gładko czystym wapieniem a żebra pozostawiono w surowej cegle.

W r. 1957 rozpoczęto pierwszy etap przewidzianych na kilka lat prac konserwatorskich w Ratuszu Staromiejskim, siedzibie Muzeum Pomorskiego. Dotychczas wykonano roboty w podziemiach pod skrzydłem wschodnim i pod wschodnią częścią dziedzińca. W części tej znajduje się 19 sklepionych pomieszczeń piwnicznych. Przed rozpoczęciem prac ta część Ratusza używana była jako pomieszczenia magazynowe niedostępne dla zwiedzających. Sklepienia w tej części gmachu wykazywały w wielu miejscach zarysowania i zwiertzenia zaprawy. Stan ten z uwagi na obciążenie archiwaliami umieszczonymi w salach nad sklepieniami groził w każdej chwili zawaleniem. Przystąpiono więc do podstemplowania i przemurowania poszczególnych sklepień i ścian. Prac od góry nie można było prowadzić, gdyż pomieszczenia parterowe zajmowały magazyny Archiwum. To też ograniczono się do uzupełnienia brakujących fragmentów i przemurowań. Użyto do tego XIX-wiecznej cegły rozbiórkowej, która jest o 0,9 cm wyższą od zabytkowej stosowanej w podziemiach Ratusza. Dlatego w celu zachowania warstw spoiny cieńsze niż istniejące gotyckie, a miejscami użyto cegły uzyskanej z rozbiórki fragmentów wykonanych w 1940 r. Poszczególne zamurowania ze względów konstrukcyjnych wykonano w zaprawie cementowo-wapiennej, a spoinowano w zaprawie wapiennej. Lica cegieł oczyszczono roztworem kwasu solnego. Tak odrestaurowanych 8 sal będzie służyło dla celów ekspozycyjnych działu Archeologii, a pozostałe użyje się jako magazyny muzealne (ryc. 153 i 154).

W r. 1957 dokonano naprawy murów w fosie Zamku Krzyżackiego, posługując się przy tym XIX-wieczną cegłą rozbiórkową. Po przemurowaniu na zaprawie cementowo-wapiennej spoinowa-

Ryc. 155. Koszalin — kamienica, ul. Chrobrego.

Ryc. 156. Koszalin — dom plebanijny, 1957.

nie wykonano w zaprawie wapiennej, korony muru zaś zabezpieczono przez założenie cementowej czapy.

W r. 1957 przystąpiono do adaptacji XIX-wiecznego Arsenалу Artyle-ryjskiego na cele Muzeum Etnograficznego. Prace te między innymi polegają na wprowadzeniu kilku wewnętrznych ścianek działowych oraz zainstalowaniu centralnego ogrzewania. Bryła zewnętrzna budynku i elementy charakterystyczne, jak np. pochylnia, zostaną zachowane (ryc. 152).

Pod koniec 1957 r. przystąpiono do prac zabezpieczających kamieniczki przy ul. Franciszkańskiej 12. Obiekt ten pochodzący z XV w. w ciągu swego istnienia ulegał kilkakrotnym przebudowom. W obecnej formie jest to budynek na parterze i I piętrze 3-osiowy, zaś na II piętrze 4-osiowy. Prace polegały na odcięciu przez rozebranie wszystkich niekonstrukcyjnych elementów ustroju jak podłogi, sufity, ścianki działowe itp. oraz na podparciu drewnianymi drągami poważnie wychylonej ściany frontowej. Po wykonaniu tych czynności przystąpiono odcinkami do przemurowań na zaprawie cementowej; w ten sposób wzmocniono ściany piwnic i ściany szczytowe, które przed remontem straciły w dużym stopniu siłę nośną przez prawie całkowite zmurszenie zaprawy. Dalsze prace pójdą w kierunku adaptacji na cele Książnicy Miejskiej przez co zachowa się pierwotny wygląd wnętrza z średniowiecznym kominem i stropami profilowanymi, które spełniać już będą tylko rolę dekoracyjną, gdyż nośną powierzy się żelbetowej konstrukcji (ryc. 150).

W latach 1956—57 w zakresie konserwacji zabytków ruchomych przeprowadzono prace przy XIV-wiecznej polichromii w kościele św. Jakuba; polegały one na odstonięciu spod tynku średniowiecznych malowideł, na częściowym ich wypunktowaniu i położeniu pęcherzy z poliocyanu winilu oraz na zabezpieczeniu związkami winilowymi.

B. Rymaszewski

#### WOJEWÓDZTWO KOSZALIŃSKIE (1953—1957)\*

##### Zagadnienia urbanistyczne

Brak podstawowych elementów warunkujących aktywizację ośrodków miejskich utrudnia porządkowanie miast woj.

\* Por. sprawozdanie za lata wcześniejsze, „Ochr. Zab.”, 1952, nr 3, str. 192.

